

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Педагогикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Педагогическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-2661

№ 4 (2020)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ03VPYU00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

Бас редакторы – главный редактор

Бегентаев М. М.

д.э.н., профессор

Заместитель главного редактора

Ответственный секретарь

Пфейфер Н. Э., *д.п.н., профессор*

Нургалиева М. Е., *PhD доктор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Абибуллаева А.,

д.п.н., профессор

Бурдина Е. И.,

д.п.н., профессор

Жумагаева Е.,

д.п.н., профессор

Фоминых Н. Ю.,

д.п.н., профессор (Россия)

Снопкова Е. И.,

к.п.н., профессор (Белоруссия)

Мирза Н. В.,

д.п.н., профессор

Донцов А. С.,

доктор PhD

Шокубаева З. Ж.,

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

Н. А. Минжанов, С. С. Исина, Г. Н. Джабаева

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті,
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.

ДУАЛДЫ ОҚЫТУ: МӘНІ, ПРОБЛЕМАЛАРЫ, ШЕТЕЛДІК ЖӘНЕ ОТАНДЫҚ ТӘЖІРИБЕ

Берілген мақалада дуалды оқыту – кәсіптік білімнің ерекше түрі, онда дайындықтың тәжірибелік бөлігі жұмыс орнында, ал теориялық бөлігі кәсіптік білім беру ұйымының базасында өтетіндігі қарастырылған. Кадрларды даярлаудың дуалды жүйесі әлемдік тәжірибені оңтайлы үйренумен қатар, өндірістік жағдайда өз ұстанымын бекітуге мүмкіндік береді. Кадрларды даярлаудың дуалды жүйесі әлемдік тәжірибеде өзін көрсете білді, бүгінгі күні жалпы қазақстандық деңгейде өзекті болып табылады. Дуалды білім беру бағдарламаларын енгізу қоғамның қазіргі заманғы мәселелеріне жауап береді және қазіргі шетелдік тәжірибеге негізделген. Дуалды білім беру бағдарламалары жоғары білікті кадрларды даярлаудың тиімділігін арттырудың қосымша мүмкіндіктерін ұсынады. Мақалада әлеуметтік серіктес – кәсіпорындар үшін білікті жұмысшылар мен мамандарды даярлауды дуалды ұйымдастыру қажеттілігі негізделеді, колледжде кәсіби білім берудің дуалды жүйесін құрудың тұжырымдамалық негіздері ашылады. Сонымен қатар, мақалада техникалық және кәсіптік білім беру жүйесіндегі дуалды білім беруді қолдану тәжірибесі көрсетілген. Мақалада дуалды жүйе негізінде – өндіріске қажетті кадырларды дайындап, олардың оқу мерзіміндегі шығындарды өз мойнына алу, оқыту мен практиканы теңестіру жататындығына мән берілген.

Кілтті сөздер: дуалды оқыту, білім беру процессі, жоба, кәсіптік білім беру, тәжірибе, дәстүрлі білім беру, кәсіпорын.

Кіріспе

Дуалды оқыту жүйесі болашақ маман және мемлекет мүдделерін біріктірудің мүмкін тәсілдерінің бірі болып табылады. Дуалды оқыту жүйесі бірқатар елдерде, әсіресе Германияда, Австрияда Босния мен Герцеговинада,

Хорватия, Сербия, Словения, Македонияда, Черногорияда, Швейцарияда, Данияда, Нидерландыда және Францияда, соңғы жылдары Қытайда және Азияның басқа да елдерінде тәжірибеде қолданысқа ие.

Кәсіптік білім берудің құрылымы мен мазмұнын реттеу мәселелері Еуропалық Одақтың әртүрлі елдерінде айтарлықтай айырмашылықтарға ие: Германиядағы дуальды жүйе – корпоративтік қағидаттар шеңберінде реттелетін кәсіптік оқыту жүйесі; Францияда кәсіптік оқыту – басқарудың мемлекеттік қағидаттары негізінде реттелетін кәсіптік оқыту жүйесі; ұлттық кәсіптік біліктіліктің Британдық жүйесі – нарықтық экономиканың қатаң қағидаттарымен реттелетін кәсіптік оқыту жүйесі.

Еуропалық Одақ елдерінде жалпы және кәсіптік білім беруді ұйымдастыру және білім беру саясатын әзірлеу қарқынды және икемді әлеуметтік серіктестікке көбірек сүйенуде. Жұмыс берушілер жастарды кәсіптік оқытуға тарту әсіресе еңбек нарықтары мен білім беру қызметтерінің мониторингін ұйымдастыруда белсенді көрініс табады. Бұл кәсіптің қажеттіліктерін, құрылымын келісуге және дамушы экономика талаптарын ескере отырып, дайындық мазмұнын түзетуге мүмкіндік береді.

Дуальды білім беру кәсіби тәжірибені оңтайлы берумен қатар өндірістік жағдайда өз ұстанымын бекітуге мүмкіндік береді. Студенттер оқуды аяқтағаннан кейін бірден өндіріске қатыса алады: кәсіптік бейімделу қажеттілігі жойылады.

Дуальды білім беру бағдарламаларын енгізу қоғамның қазіргі заманғы талаптарына жауап береді және шетелдік тәжірибеге сүйенуде. Дуальды білім беру бағдарламалары жоғары білікті кадрларды даярлаудың тиімділігін арттырудың қосымша мүмкіндіктерін ашады.

Дуальды оқыту жүйесінің бағдарламалары әр түрлі деңгейдегі және әр түрлі бағыттар мен ғылыми мамандықтар бойынша мамандарды даярлау бағдарламаларын біріктіруді білдіреді. Мұндай бағдарламаларды енгізу ЖОО-дан тиісті оқу жоспарларының мазмұнын терең талдауды талап етеді. Іс жүзінде өңгіме түрлі бағыттар немесе мамандықтар бойынша дуальды білім беруді ұйымдастыру кезінде оқыту мазмұнын жүйелі интеграциялау немесе тиісті дәрежелер бере отырып, әртүрлі деңгейлерде толассыз оқыту туралы болып отыр.

Зерттеу нысаны: дуальды оқыту жүйесі.

Зерттеу пәні: дуальды оқыту жүйесінің жоғарғы оқу орындарында ұйымдастыруды дамытудың жағдайы.

Мақсаты: Дуальды оқыту жүйесін жоғарғы оқу орындарында дамытудың шарттарын теориялық және тәжірибелік тұрғыдан негіздеу.

Міндеттері:

- 1) Дуальді оқытудың жоғарғы оқу орындарында дамыту жүйесінің теориялық негіздерін және оның алғышарттарын айқындау;
- 2) дуальді оқытуды жоғарғы оқу орындарында дамытудың құрылымы мен мазмұнын сипаттау;
- 3) дуальді оқытуды дамытудың шарттарын анықтап, жүйелеу.

Зерттеу әдістері мен нәтижесі

Оқытудың дуалды моделі – бұл кәсіптік бағдар беруге, кадрларға деген қажеттіліктердің болжамын қалыптастыруға, білікті жұмысшыларды / мамандарды даярлау процесіне кәсіпорындар, сондай-ақ атқарушы билік органдарының, жұмыс берушілер бірлестіктерінің біліктілігін тәуелсіз бағалауға қатысуды, сондай-ақ мүдделі субъектілердің кадрларды даярлау сапасы үшін тең жауапкершілігін көздейтін инфрақұрылымдық үлгі. Жалпы алғанда, дуалдық жүйе білім алуға деген жоғарғы мотивация бере отырып, өндіріс орындарының жетекшілерінің өз жұмыскерлерінің біліктілігіне деген қызығушылығын арттыратындығын анықтауға болады.

Қоғамдағы өзгерістерге сәйкес білім алушыларға бүгінгі таңда тиянақты білім беру үшін олардың танымдық қабілетін дамыту басты мақсат болып отыр. Білім алушылардың белсенділігін арттыру жолында олардың әр пәнге қызығуын, өздігінен даму дағдыларын қалыптастыру ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеу – әр оқу орнының міндеті. Сол себепті білім мазмұнын оқыту әдістерін, түрлері мен құралдарын, әдістемелік жүйені жаңа сапалық негізінде қайта құру қажеттілігін естен шығармағанымыз абзал.

Кәсіпорындарды сапалы білікті кадрлармен қамтамасыз ету үшін олар білім беру ұйымдарымен бірлесіп оқытудың дуальді нысаны бойынша кадрлар даярлауға қатысуы қажет. Білім берудің дуальді моделі жұмыс беруші ұйымдарын білім беру қызметтерінің провайдерлері ретінде кәсіптік білім беру жүйесіне тартуды білдіреді [2, б. 35].

Соңғы уақытта елімізде көп айтылатын дуальді оқыту соңғы уақыттың инновациялық өнімі болып табылмайды, өйткені оны бұрыннан бері өз кәсіпорындары үшін кадрлар даярлау жүйесінде көптеген еуропалық мемлекеттер, атап айтқанда, кеңінен танымал мысал ретінде – Германия пайдаланады.

Дуалды оқытуды білім беру үдерісіне енгізу тиімді, уақтылы және перспективалы болып табылады. Дуальді жүйе қазіргі заманғы құзыреттілік тәсілдің негізгі қағидаттарына толық жауап береді: теория мен тәжірибенің бірлігі, білім беру процесі негізіндегі пәнаралық, интеграцияланған тәсіл, кәсіби қызметте білім мен дағдыларды қолдануға баса назар аудару, білім беру үдерісін ұйымдастырудың желілік нысандарының қажеттілігі [2, б. 136].

Дуальді жүйенің инновациялылығы:

– оқу үдерісін ұйымдастырудағы өзгерістер (аудиториялық сабақтар қысқартылады, өндірістік практика көлемі оқу жоспарының көлемінен 60–70 %-ға дейін артады);

– өндірістік тәжірибе жеке тәсілге негізделген және нақты өндіріс шарттарына барынша жақын;

– кәсіпорын тарапынан қосымша қаржыландыру шаралары;

– өндірісте тәлімгерлік механизмін дамыту.

Дуальді оқытудың негізгі мазмұндық тұжырымдамасы оқу және өндірістік процестерді синтездеу арқылы кадрларды даярлау кезінде практикалық бағыттылықты күшейтуге негізделеді.

Оқытудың дуалды жүйесін енгізу мақсаттары:

– өңірлердің инвестициялық тартымдылығын арттыру үшін экономиканың білікті кадрларға нақты қажеттіліктерін ескере отырып, жұмысшы персоналды даярлау моделін жетілдіру;

– бизнес үшін өзекті кәсіптер бойынша кәсіби стандарттарды әзірлеу (кәсіпорындар);

– кәсіптік стандарттардың талаптарына сәйкес білім беру бағдарламаларын әзірлеу және жаңғырту;

– білім беру бағдарламаларын ұйымдастыру мен мазмұнына қойылатын талаптарды өзгерту;

– жұмысшы кадрлардың біліктілігін тәуелсіз бағалау тетігін әзірлеу;

– жұмыс берушілерді жұмысшы кадрларды даярлауды қаржыландыруға тарту мақсатында салық салуды оңтайландыру [3, б.16–18].

Дуальді білім беру жүйесі білікті персоналға мүдделі кәсіпорындар мен аймақтық билік органдары, экономиканың дамуы мен өңірдегі өмір сүру деңгейін арттыруға мүдделі нақты жұмыс орнына кадрлар даярлау бағдарламаларын бірлесіп қаржыландыруды көздейді.

Бірақ Қазақстанда дуальді оқытуды жүзеге асырудың кейбір мәселелері бар:

– көптеген жұмыс берушілер дуальді оқыту туралы естіген жоқ;

– жұмыс берушілер, әсіресе шағын кәсіпорындар дуалды оқытуды ғана емес, өндірісте кез келген оқытуды жүзеге асыруға мүдделі емес;

– жұмыс берушілер әлі кәсіби оқытудың бірлескен бағдарламаларын талқылауға әзір емес, сонымен қатар оларды өндірісте іске асыруға дайын емес.

Дуальді бағдарламалар кәсіби білім берудің кейбір ерекшеліктері есебінен әртарапандыруды қамтамасыз етеді, атап айтқанда ұсынылатын кәсіби бағдарламалардың алуан түрлілігін арттыруға мүмкіндік береді; әр

түрлі жүйелердің өзара байланысын, өзара кірігуін және өзара араласуын қамтамасыз етеді [4].

Сонымен қатар, дуалды бағдарламаларды енгізу бірқатар міндеттерді шешумен байланысты. Оларға мыналар жатады: дуалды бағдарламалардың түрлерін, олардың құрылымын, іске асыру мерзімдерін анықтау; дуалды бағдарламаларды ЖОО практикасына енгізу шарттарын және осы бағдарламалар бойынша оқыту ережелерін негіздеу.

Дуалды білім беру бағдарламасы, әдетте, әрқайсысы белгілі бір мамандыққа сәйкес келетін екі бағдарламаның комбинациясы болып табылады. Дуалды бағдарламаларды іске асыруды қамтамасыз ететін қажетті шарт оқыту процесін дараландыру болып табылады.

Теория мен практика арасындағы ерекше айырмашылықты шешу өндіріс орынының мойында. Әр өндіріс бұл әселені өзінше шешеді. Кейбіреуі жас мамандарға өрескел қарап тәжірбиесі бар мамандарды жұмысқа алғанды қолдайды. Нәтижесінде Қазақстан «дипломы бар жұмыссыз» студенттерінің саны жағынан әлем бойынша алдыңғы қатарда.

«Дипломы бар жұмыссыз» – өз мамандығына деген сұраныстың аздығы немесе басқа бағытта жұмыс істегісі келмеу нәтижесіндегі дипломы бар жастар арасындағы жұмыссыздық. Жастар еңбек биржасындағы бәсекеге дайын емес. Еңбек биржасына алғашқы шыққан кезде жастар өз мансаптарын тез жоғарлайды деп есептейді. Кейін қиындықтар кездескенде, олар өзіне деген сенушілікті жоғалтып алып, әлеуметтік-психологиялық күйзелістерге ұшырайды [5].

Ал кейбір жерде жас мамандарға білікті мамандарды қосады. Кейбіреуі үйрету және көрсету бағдарламасын жасайды. Нәтижесінде 2–3 жылдан соң білікті маман дайындап шығарылады. Алдымен жоғарғы оқу орныдарында оқып содан соң жұмыс істейтін орында қайтадан оқыған көп уақытты алмайды ма? Оқу процесін тез әрі тиімді етуге болмады ма? Бұл мәселенің шешімін тапқандарға қарап солардың тәжірбиесін алған жөн. Кәсіптік білім берудің жүйесін өзгерту алдыңғы мәселелердің бірі болып табылады. Германияның дуалдық оқыту жүйесіндегі тәжірбиесі бұл мәселені шешудегі ерекше рөл атқарады. Бұл жүйе Еуро-одақта қолданылады.

Дуалдық білім беру жүйесін жастардың екі мекемеде білім алуы деп түсінеді. Бір жағынан бұл кәсіпқой мектеп болса, келесі жағынан бұл өндіріс орны. Практикалық жағы оқудың 2 ден 3 бөлігін алса, оқыту жағы 2 ден 1 жағын алады.

Дуалдық білім беру жүйесі оқу орны мен өндіріс орнындағы оқытудың бірігуін білдіреді. Нақтырақ айтқанды студенттің білім алуында өндіріс орнының тікелей қатысуын талап етеді.

Бұл жағдайда өндіріс орнына осы жолмен инвестистия жасау тиімді, себебі болашақта олар өз өндірісінің жұмысына бағытталғын білікті маманды алады. Тәжірбие көрсеткендей диплом алған маман сонында осы өндіріс орнында жұмыс өстеуге қалады.

Дуалдық жүйе Германия, Австрия, Швейцария мемлекеттерінде жүзеге асады. Еуропа елдерінің дуалдық оқыту жүйесінің мәні студент оқу барысында теориялық мәліметтерді алып қана қоймай практикалық тәжірбиені алады. Оқу орнында мұғалімдер теориялық білім берсе, өндірісте мамандыққа байланыста ерекшеліктерімен таныстарды. Оқу мерзімі аяқталған соң студент экзамен тапсырады. Экзамен нәтижесіне байланысты өндіріс орны сертификат береді [4].

Дуалдық оқудың негізгі міндеті – екі жақтында қызығушылықтарын қанағаттандыру.

Өндіріс орны үшін- білікті кадрмен қамтамасыз етілу болса, жастар үшін – болашақта еңбек орны жайлы қиналмау.

Дуалды білім беру жүйесінің қолдану тәжірбиесі келесідей артықшылықтарды көрсетті:

– Дуалдық білім беру жүйесі дәстүрлі білім беру жүйесінің басты кемшілігі теория мен практика арасындағы қарама-қайшылықты азайтты.

– Дуалдық білім беру жүйесінің негізінде маманның тұлғасына әсер етіп, болашақ маманның жаңа психологиялық болашағын құрау жатады.

– Дуалдық жүйе білім алуға деген жоғарғы мотивация береді.

– Өндіріс орындарының жетекшілерінің өз жұмыскерлерінің біліктілігіне деген қызығушылығы

– Оқу орны серіктістікте тұратын өндіріс орындарының болашақ мамандарына деген талаптарын біледі.

Дуалдық білім беру жүйесінің негізгі артықшылығына жатады:

Біріншіден, оқу орнының түлектерінің жұмыспен қамтамасыз ету процесінің жоғарылығы. Өндіріс орнының сұранысына байланысы оқыту.

Екіншіден, білім алуға деген жоғарғы мотивация байқалып, болашақ маман психологиясы қалыптасады.

Дуалдық жүйенің жоғарғы сапасы мен сенімділігі оның қатысушылардың қызығушылығын толық қамтамасыз етуі.

Өндіріс орны үшін өз талаптарына сай келетін кадырларды «тапсырыс» бойынша алу және оқу мерзімі кезінде үздіктерді тандап алу мүмкіндігі. Бұл студенттердің оқуға бүкіл ынтасымен келуге әкеп соғады.

Мемлекет өз кезегінде экономикасы жақсарту үшін білікті мамандарды алады.

Халықаралық практика көрсеткендей индустриалдық мемлекеттерде білімді қолдауға бағытталған әлеуметтік серіктестік мына негізде атқарылады:

- Мамандарға деген талаптардың талдануы
- Өндірістік практиканы өндіріс орындарында немесе оқу орындарының зертханаларында өткізу
- Жастарды еңбекпен қамтамасыз ету
- Оқу орындарының мамандардың біліктілігін арттыруда қатысуы
- Болашақ жұмыскерлерге арналған кәсіби бағдарлану іс-шараларын оқу орындарында өткізу
- Өндіріс орындарына оқу орындарын жөндеуде көмек көрсету [8].

Қазақстанда соңғы жылдары техникалық және кәсіби бағыттағы оқу орындары дуалдық жүйені қолданып келеді.

Қорытынды

Жоғарыда аталғандарды ескере келе, дуалдық жүйені енгізуде әлеуметтік серіктестіктің рөлі артады. Бұл дұрыс себебі, өндіріс орындарының қатысуы кәсіптік дайындықты арттыруға көмегі тиеді. Қарағанды обылысында әлеуметтік серіктестік тәжірибесі жақсы дамыған. Дуалдық жүйені енгізу жақсы нәтижелер көсетуде.

Қарағанды облысында дуалдық жүйе енгізілген колледждердің түлектерінің еңбекпен қамтамасыз етілу проценті 90 ға жетті. Дуалдық жүйе компоненті мамандарды дайындауға мүмкіндік береді.

Қазақстандық техникалық және кәсіптік оқыту жүйесінің негізгі проблемасы оқу рнында алынған білім мен практика арасындағы үқсастықтың аз болуы. Нәтижесінде студент практикалық білімді оқу орнынан бөлек жжерде алады. Ал дуалдық жүйе осы проблеманы шешуге мүмкіндік береді. Оқу мерзімінде студент теориялық біліммен қоса өндіріс орнынан практикалық білім де алады [11].

Студенттердің профилдық өндірістеріндегі практикасы заңды түрде жүзеге асады.

Қазақстан Республикасының білім және ғылым министрі 2016 жылдың 21 қаңтарынан дуалдық жүйені енгізуде ережелерді бекітті.

Осы ережеге сәйкес дуалдық жүйе – өндіріске қажетті кадырларды дайындап, олардың оқу мерзіміндегі шығындарды өз мойына алу, оқыту мен практиканы теңістіру жатады.

Қорыта келе ескерте кеткен жөн:

- Дуалдық жүйе жоғарғы білім беруде қолдану қажет
- Заңға өзгерулер енгізу білім беру ұйымдарының деңгейін көтеруге мүмкіндік береді.

Білім стандарттарының пайда болуы мамандардың бәсекеге шыдамдылығын арттырып, мамандардың үйренуіне көмектеседі.

Пайдаланған деректер тізімі

1 Методические рекомендации по реализации дуальной модели подготовки высококвалифицированных рабочих кадров. – М. : АСИ, 2015. – 136 с.

2 **Пискунов, А. И.** Теория и практика трудовой школы в Германии (до Веймарской республики). – М., 1993. – 359 с.

3 Фалыхов И. И. Возможности дуальной системы обучения // Инновации в науке : Сб. ст. по материалам XXXVIII международной научно-практической конференции № 10 (35). – Новосибирск : СибАК, 2014.

4 «Коллеги» Педагогический журнал Казахстана [Электронды ресурс]. – Режим доступа: <http://collegu.ucoz.ru/publ/67-1-0-7858>.

5 **Ананьев, Б. Г.** О проблемах современного человека научное издание. – 2001. – 272–274 б.

6 Білім образование. Ғылыми педагогикалық журнал. – 2011. – 18–19 б.

7 **Бапаева, М. Қ.** Жоғары мектепте психологиялық білім беру процесін жетілдіру : Оқу құралы. – Алматы, 2006. – 176 б.

8 **Давыдов, В. В.** Проблемы развивающего обучения. – М. : «Педагогика», 2010.

9 **Құнантаева, К.** Оқушылардың оқудан тыс бірлестіктері көмекші құрал. – Алматы : Мектеп, 2014.

10 **Көпжасарова, М. Д.** Психологиялық педагогика. – Алматы : «Бастау», 2012.

11 **Подласый, И. П.** Педагогика. В 2 томах. Том 1. Общие основы. Процесс обучения. – Издательство : Владос, 2010.

References

1 Joғary bilikti jumysshy kadrlardy dаяrлаydyń dыaldy modelin iske asyry boıynsha аdistemelik usynymdar [Methodological recommendations for the implementation of the dual model for the training of highly qualified workers]. – Moscow : ASI, 2015. – 136 p.

2 **Piskunov, A. I.** Germaniadaғы eńbek mektebiniń teoriasy men praktikasы (Veimar Respyblikasyna deın) [Theory and practice of a labor school in Germany (Before the Weimar Republic)]. – Moscow, 1993. – 359 p.

3 **Faláhov, I. I.** Dыaldy oqytý júesiniń múmkindikteri. In ғылымдағы movasialar: № 10 (35) XXXVIII halyqаралыq ғылыми-praktikalыq konferensia 374

materialdary boıynsha st. [Possibilities of the dual training system. In Innovations in science: collection. Art. based on the materials of the XXXVIII international scientific-practical conference No. 10 (35).] – Novosıbırsk : Sıbak, 2014.

4 «Áriptester» Qazaqstannyń pedagogıkalyq jýrnaly-qoljetimdilik rejimi [«Colleagues» Pedagogical journal of Kazakhstan] – <http://collegu.ucoz.ru/publ/67-1-0-7858>.

5 **Ananev, B. G.** Qazirgi adamnyń problemalary týraly ғылымı basyлым [On the problems of modern man scientific publication]. – 2001. – P. 272–274.

6 Bilim bilim. Ғылымı pedagogıkalyq jýrnal [Bilim education. Scientific and pedagogical journal]. – 2011. – 18-19 p.

7 **Вараева, М. Q.** Joғary mektepte psihologıalyq bilim berý prosesin jetildirý : Oqý quraly [Improving the process of psychological education at the Higher School. Textbook]. – Almaty, 2006. – P. 176.

8 **Davydov, V. V.** Damyta oqytý máseleleri. [Developmental learning problems]. – Moscow : «Pedagogy», 2010

9 **Qunantaeva, Q.** Oqýshylardyń oqýdan myń birlesken kómekshi qural. [Extracurricular student associations. tutorial]. – Almaty : Mektep, 2014.

10 Kopzhasarova, M. D. Psihologia Pedagogika [Psychology and pedagogy]. – Almaty : «Bastaý», 2012.

11 **Podlasy, I. P.** Pedagogika. 2 tomdyq. Tom 1. Jalpy negizder. Oqý prosesi. [Pedagogy. In 2 volumes. Volume 1. General basics. Learning process]. – Baspa : Vlados, 2010.

Материал 29.12.20 баспаға түсті.

Н. А. Минжанов, С. С. Исина, Г. Н. Дзхабаева

Дуальное обучение: сущность, проблемы, зарубежный и отечественный опыт

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза,
Республика Казахстан, г. Караганда.
Материал поступил в редакцию 29.12.20.

N. A. Minzhanov, S. S. Isina, G. N. Dzhabaeva

Dual training: essence, problems, foreign and domestic experience

Karaganda Economic University of Kazpotrebsoyuz,
Republic of Kazakhstan, Karaganda.
Material received on 29.12.20.

В данной статье предусмотрено, что дуальное обучение – особый вид профессионального образования, при котором практическая часть подготовки проходит на рабочем месте, а теоретическая часть – на базе организации профессионального образования. Дуальная система подготовки кадров позволяет не только оптимально изучить мировой опыт, но и закрепить свою позицию в производственных условиях. Дуальная система подготовки кадров зарекомендовала себя в мировой практике и сегодня является актуальной на общеказахстанском уровне. Внедрение дуальных образовательных программ отвечает современным проблемам общества и основывается на современном зарубежном опыте. Дуальные образовательные программы предоставляют дополнительные возможности повышения эффективности подготовки высококвалифицированных кадров. В статье обосновывается необходимость дуальной организации подготовки квалифицированных рабочих и специалистов для предприятий – социальных партнеров, раскрываются концептуальные основы построения дуальной системы профессионального образования в колледже. Кроме того, в статье представлен опыт применения дуального образования в системе технического и профессионального образования. В статье подчеркивается, что в основе дуальной системы – подготовка кадров, необходимых для производства, принятие на себя затрат за период их обучения, выравнивание обучения и практики.

Ключевые слова: дуальное обучение, образовательный процесс, проект, профессиональное образование, практика, традиционное образование, предприятие.

This article provides that dual training is a special type of vocational education, in which the practical part of the training takes place at the workplace, and the theoretical part is based on the organization of vocational education. The dual system of personnel training allows not only to optimally study the world experience, but also to consolidate its position in production conditions. The dual system of personnel training has established itself in world practice and today is relevant at the general Kazakhstan level. The introduction of dual educational programs meets modern problems of society and is based on modern foreign experience. Dual educational programs provide additional opportunities to improve the efficiency of training highly qualified personnel. The article substantiates the need for a dual organization of training qualified workers and

specialists for enterprises – social partners, reveals the conceptual foundations of building a dual system of vocational education in college. In addition, the article presents the experience of using dual education in the system of technical and vocational education. The article emphasizes that the dual system is based on the training of personnel necessary for production, the assumption of costs for the period of their training, the alignment of training and practice.

Keywords: dual training, educational process, project, vocational education, practice, traditional education, enterprise.

Теруге 29.12.2020 ж. жіберілді. Басуға 11.01.2021 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

2,93 Mb RAM

Шартты баспа табағы 38,0.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Исакова

Корректорлар: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3720

Сдано в набор 29.12.2020 г. Подписано в печать 11.01.2021 г.

Электронное издание

2,93 Mb RAM

Усл.п.л. 38,0. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Исакова

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3720

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz